

İTHAL KAYNAKLAR REVAÇTA, YERLİ KAYNAKLAR BEKLEMEDE

Ömer Ünver - Maden Yüksek Mühendisi
Gültekin Türkoğlu - Elektrik Yüksek Mühendisi

Ülkemizde 535 milyon tonu görünür olmak üzere 1.3 milyar ton taşkömürü ve 9.8 milyar tonu görünür rezerv niteliğinde 11.5 milyar ton linyit rezervi bulunmaktadır.

Zonguldak Bölgesi'nde çıkarılan taş kömürü bitümlü kömür kategorisinde yer almakta olup; ısı değeri 6200-7200 kcal/kg arasında değişmektedir.

Ülkemizin linyit potansiyeli henüz tam olarak bilinmemektedir. 2005-2008 yılları arasında Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından finanse edilen, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından yürütülen Afşin-Elbistan Linyit Havzası detaylı linyit aramaları ile diğer havzalarda, Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) tarafından desteklenen ve MTA tarafından yapılan arama çalışmaları sonunda Türkiye linyit rezervinde önemli ölçüde artışlar olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda Afşin-Elbistan'da bulunan ve 4.4 milyar tona yükselen rezervin dışında Trakya, Soma ve Konya-Karapınar havzalarında da yeni kömür rezervleri bulunmuş ve linyit rezervimiz 11.5 milyar tona yükselmiştir.

Türkiye taş kömür üretiminde 1974 yılındaki yıllık 5 milyon ton üretim değerine bugüne kadar ulaşamamıştır. Taş kömürü yıllık üretimi yüzde 42'lik bir azalma ile 2009 yılında 2.9 milyon tona düşmüştür.

Linyit üretimimiz ise 1973-2008 yılları arasındaki 35 yıllık süre zarfında ortalama 7.7 milyon tondan 76.2 milyon tona yükselmiştir. 1999 yılından sonra al ya da öde anlaşmalı Yap-İşlet ve Yap-İşlet-Devret doğalgaz santrallerinin elektrik üretimindeki payının yüzde 44 gibi oldukça yüksek seviyeye çıkması ve linyit yakıtlı elektrik santrallerinin normal kapasitelerinin çok altında çalıştırılmış olması nedeniyle linyit üretimi 2004 yılında 43.7 milyon tona düşmüştür. Daha sonraki yıllarda yıllık linyit üretimimizde artışlar görülse de elektrik üretiminde linyitin payı giderek azalmıştır. Ülkemizde linyit üretimi, elektrik enerjisi, sanayi ve ısınmadaki talepleri karşılamaya yöneliktir. 2010 yılı itibarı ile linyit üretimimizin yüzde 50'si TKİ, geri kalanı EÜAŞ ve özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Linyit tüketiminde en büyük pay yüzde 82 ile termik santrallara aittir.

2009 yılı değerlerine göre taş kömürü üretimi yıllık 2.9 milyon ton, linyit üretimi ise 75.6 milyon ton olmuştur.

Büyük ölçüde elektrik üretiminde kullanılan linyit ve taş kömürü kaynaklarımızın tamamının 2023 yılına kadar değerlendirilmesi, böylece ithal yakıtların elektrik üreti-

mindeki payının yüzde 30'lar seviyesine indirilmesi gereği, Elektrik Arz Güvenliği Strateji Belgesi'nde yer almasına karşın, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) doğalgaz ve ithal kömür santrallerine lisans verme işlemleri devam etmekte ve doğalgazın elektrik üretimindeki payı giderek artmaktadır.

2009 yılı itibarıyla mevcut elektrik üretim tesislerimizin yüzde 35.8'i doğalgaza, yüzde 4.3'ü ithal kömüre, yüzde 6.2'si fuel-oil ve diğer sıvı yakıtlara dayalı ithal yakıtla çalışan santrallerden teşekkül etmektedir. Böylece mevcut kurulu gücümüzün yüzde 46.3'nün ithal yakıt kullandığı görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda devreye girmesi beklenen ithal yakıtlı santraller ile birlikte elektrik üretiminde ithal yakıtların payının 2009'da yüzde 58 olan payının yüzde 68'ler seviyesine çıkması beklenmektedir. Buna karşın kömür ve hidrolik enerji gibi yerli kaynaklarımızın payı yüzde 30'da kalacaktır.

Küçük ölçekli bazı otoproduktör santralleri dışındaki linyit ile çalışan santrallerimizin büyük çoğunluğu 1970-1990 yılları arasında kamu işletmeleri tarafından kurulmuştur. 2009 yılında devreye alınan Şırnak-Silopi asfaltit yakıtlı santral ile Bolu-Göynük ve Eskişehir-Mihalıççık linyitlerine dayalı olarak kurulmasına başlanılan santral dışında, özel sektör tarafından yeni bir santral kurulmasına fiilen başlandığı

görülmemiştir. Bunun sonucu olarak yerli linyitlerimizin, toplam elektrik üretimi içindeki payı son 10 yıl içerisinde yüzde 31'den yüzde 21.8 değerine düşmüştür. Buna mukabil aynı dönem içerisinde 1450 megavat (MW) ithal kömüre dayalı ve de 8 bin MW doğalgaza dayalı santrallerin kurulduğu ve işletmeye alındığı görülmektedir.

Halen işletmede olan termik santrallerimizin çoğu 20 ila 30 yaşlarında olup düşük verimlidirler. Aynı zamanda bugün için geçerli çevre mevzuatına da uyum sağlamakta zorlanan bu santrallerin yeni teknolojilere dayalı ve yüksek verimli, çevre ile uyumlu hale getirilmeleri gerekmektedir. Bu konuda yeterli yerli kömür kaynağımız bulunmaktadır:

Elbistan Linyit Havzası

Havzada halen kurulu A ve B santralleri dışında yaklaşık 3.3 milyar ton üretilebilir kömür rezervi bulunmaktadır. Bu rezerv ile en az 7 bin 200 MW kapasiteli bir santral kurulabilir. Ancak bu büyüklükte santrallerin kurulabilmesi için kömür havzasında yeni bir üretim planlaması yapılmalıdır.

Adana Tufanbeyli Sahası

TKİ ve özel sektöre ait bitişik iki sahada yaklaşık toplam 1050 MW kurulu gücünde santrale yetecek miktarda yaklaşık 550 milyon ton rezerv bulunmaktadır.

Konya-Kurugöl Sahası

Özel sektöre ait bu sahanın toplam rezervi 143 milyon ton olup, kurulabilecek santralin kapasitesi 500 MW'tır.

Bolu-Göynük Sahası

Ruhsatı TKİ'ye ait olup işletmesi özel sektöre verilen bu sahanın toplam rezervi 39 milyon ton olup, kurulabilecek santral kapasitesi 2x135 MW'tır.

Tekirdağ-Saray Sahası

Ruhsatı TKİ'ye ait olan bu sahanın da toplam rezervi 129 milyon tondur. Kurulabilecek santral kapasitesi 2x150 MW'tır. ÇED raporu alınmadığı için işletmesi özel sektöre verilen bu saha tekrar TKİ'ye iade edilmiştir.

Çankırı-Orta Sahası

Ruhsatı özel sektöre ait olan bu sahada 50-75 milyon ton kömür rezervi bulunmaktadır. Bu sahada kurulabilecek santral kapasitesi 170 MW'tır.

Şırnak Sahası

Bu saha asfaltit ihtiva etmekte olup, ruhsatı özel sektöre aittir. Özel sektör tarafından 2x135 MW gücünde santral kurulması için lisans alınmış olup, inşaat çalışmaları devam etmektedir. Buna ek olarak aynı sahada 2x135 MW gücünde ikinci bir santral kurulması da mümkün görülmektedir.

Eskişehir-Mihalıççık Sahası

Bir bölümü EÜAŞ'a ait olan bu saha da 55 milyon ton rezerv bulunmakta ve 2x135 MW gücünde santral kurulma aşamasındadır.

Adıyaman-Göbaşı Sahası

Özel sektöre ait olan bu sahanın toplam rezervi 51 milyon ton olup 150 MW gücünde santral kurulması mümkündür.

Yukarıda açıklanan bu sahalarda kurulabilecek santrallerin toplam kapasitesi 10 bin 150 MW'tır. Bunların dışındaki sahalarda mevcut kömür rezervleri ile ilave santral kurulabilme olanağı bulunan, ancak detay mühendislik çalışması yapılması gerekli havzalar da bulunmaktadır; Manisa-Soma Sahası'nda 600 MW, Kütahya-Tunçbilek Sahası'nda 300 MW, Ankara-Çayırhan Sahası'nda 300 MW olmak üzere toplam 1200 MW gücünde santral kurulması mümkündür. Bu durumda toplam 11 bin 350 MW kurulu gücünde ve 74 milyar kilovat saat (kWh) üretim yapabilecek santraller kurulabilir.

Enerji tüketiminde yüzde 70'lerin üzerinde olan dışa bağımlılıktan kurtulmak ve arz güvenilirliğini sağlamak için yerli kömür kaynaklarımızın bir an önce değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özel sektörün doğalgaz ve hidro-elektrik santrallara olan ilgisinin kömür santrallerinden daha fazla olduğu gerçeği karşısında bu santrallerin kamu eliyle yapılması mümkündür.

Bilindiği gibi elektrik üretimini, tüketimini ve dağıtımını bir düzenleme içine alan 4628 sayılı Yasa, kamunun elektrik üretim amacı ile yatırım yapmasını engellemektedir. Yasanın bu haksız ve rekabete aykırı durumunun ortadan kaldırılması gerekmektedir. Böylece elektrik sektöründe yaşanan diğer önemli aksaklıkların giderilmesi, halkımızın ucuz, sürekli, güvenilir elektriğe kavuşması ve aynı zamanda bu sektörde istihdamın artırılması ve yerli kömür kaynaklarına dayalı santral yapımının önünün açılması için 4628 sayılı Yasa'nın yeniden ele alınması kaçınılmazdır. ◀

